

Кључне реформе у завршном кварталу

САДРЖАЈ:

УВОД	
Кључне реформе у завршном кварталу	2
МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД	3
РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈИ	
Сјеверозапад	5
Сјевероисток	5
Југоисток	7
ФИСКАЛНИ СЕКТОР	8
Порез на додату вриједност (ПДВ)	9
ПОЉОПРИВРЕДА	9
Ветеринарство	10
Исправност хране	10
СТАТИСТИКА	
БиХ Статистика?	11
КОМУНАЛНИ СЕКТОР	
Енергетика	11
ЕКОНОМСКА ТРАНЗИЦИЈА	
Приватизација	12
Пословно окружење	13
НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БиХ	15

Овај Економски билтен објављен је у складу са овлаштењима лорда Paddy Ashdown-а, Високог представника.

Главни уредник: Patrice Dreiski, Замјеник Високог представника и шеф економског одјела, ОHR;
Технички уредник: Almira Kulagić, економско одјељење, ОHR;

За питања и објашњења молимо контактирајте:
economic.newsletter@ohr.int

Кључне реформе у завршном кварталу

Макроекономски преглед у Билтену за овај квартал констатује феномен са којим су се суочиле све земље у транзицији – успешне реформе доводе до економског реструктурисања које захтијева даље реформе. Другим ријечима, што више реформи усвојите толико више ћете их морати усвојити. У истом чланку се констатује да средином процеса транзиције, перцепција «среће» међу грађанима има тенденцију пада. БиХ се налази у тој фази, што значи да у тренутку када се програм реформи чини обесхрабрујуће дугим, ентузијазам шире јавности за даљим реформама није ни изблиза велики.

Како ћемо ово ријешити?

Тако што ћемо признати чињеницу да је скептицизам јавности у потпуности разумљив. Некомпетентност и корупција у области економског управљања су одгодили спровођење неких кључних реформи у БиХ, те тако одгодили и предности које ове реформе могу донијети – тако да су грађани остављени са много тешкоћа а мало користи.

Одговор на ово није успоравање већ убрзање спровођења реформи како бисмо могли завршити програм реформи и како би грађани, све више и више, имали нешто да покажу за своја настојања и своју стрпљивост.

Три кључне реформске иницијативе ће заузимати централно мјесто у завршном кварталу 2005.год.:

- Закон о платама БиХ, којим се захтијева да плате у органима власти буду у складу са средствима, презентоваће се парламенту, и требао би ступити на снагу 2006.год. Ово је тежак али неопходан корак како би се у БиХ направила структура власти која је ефикасна и економична.
- Нови Закон о облигационим односима, усмјерен на модернизовање пословног окружења у БиХ, те потицање инвестиција и отварања радних мјеста, ће бити поднешен у прелементарну процедуру. Требале су године да се припреми овај закон али исти се може усвојити у кратком периоду. Овај закон ће замијенити постојеће застарјеле законе и обезбиједити БиХ комерцијалне прописе који испуњавају стандарде Европске уније.
- Органи власти РС ће предузети прописане кораке како би ријешили преваре великих размјера, крађу и некомпетентност које је главни ревизор открио у Електропривреди РС и Српским шумама. Сувишно је помињати да неодговарајуће управљање предузећима није ограничено само на ове двије фирме. Ревизори су систематски разоткрили недостатке у управљању јавним предузећима широм земље, наглашавајући хитну потребу да власти примјене законску регулативу о управљању предузећима усвојену током 2004.год. Влада РС је упозорена да ће бити сматрана одговорном уколико не предузме потребне кораке. Одговорни званичници на свим осталим ниовима власти би требали да констатују исто.

Ентузијазам за реформе се код јавности смањео – што представља још већи разлог за политичаре да уклоне препреке те грађанима почну пружати предности реформи.

Амбасадор Lawrence Butler
Први замјеник Високог представника

МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД

Одлука ЕУ о покретању процеса који ће на крају водити ка приступању Хрватске и Турске овој институцији, доводи релативну позицију Босне и Херцеговине у оштар контраст. БиХ пред собом има дугачак пут. Међутим, споразум о реформи полиције који је постигнут у задњи час отворио је пут да се направи квантни искорак у правом смјеру. БиХ је ризиковала да у потпуности пропусти воз за приступање ЕУ. Али то се није догодило. Сада је пут отворен за покретање преговора о Стабилизацији и придруживању, и то можда чак у децембру 2005. године.

Сада је од кључног значаја да се органи власти позабаве питањем замора реформи. То значи рјешавање прости загонетке – чланство у ЕУ је још далеко, а ипак реформе које су потребне да се обезбиједи то чланство садрже тренутне патње; корист која долази са закашњењем чини се као корист која неће ни доћи.

С друге стране, потреба да се нагласи критично стање бх. економије је јасна. Политичари и грађани морају схватити да је статус quo неодржив, стари систем није било могуће спасити, и једина реална економска будућност за БиХ заснива се на потпуним, понекад болним, реформама.

Али истовремено је од императивног значаја да реформе почну давати резултате, па чак и скромне, у кратком року. Морално је неприхватљиво и политички неодговорно једноставно обећати грађанима који су и онако у тешком положају да ће се стање побољшати за четири или пет година.

Задатак осликавања реалне слике економије – утврђивање проблема на којима треба радити ургентно и истовремено утврђивање подручја у којима је дошло до стварних помака – постао је скоро немогућ због

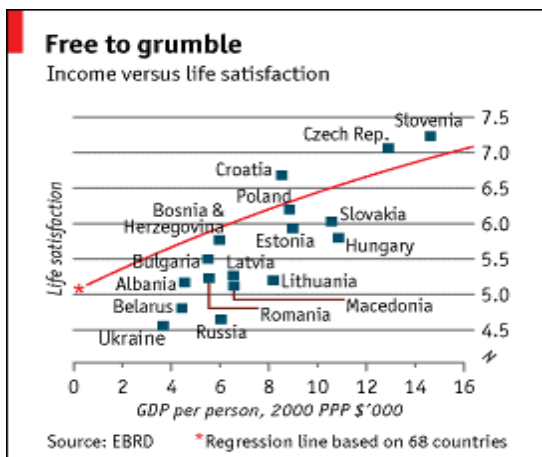
неадекватности система прикупљања статистичких података.

Тамо гдје подаци и јесу доступни, они су озбиљно искривљени као резултат неуједначеног и далеко од завршеног процеса приватизације. Многи државни конгломерати који су у оквиру предатног система пословали са профитом, у ствари су имали превелик број радника и били су непродуктивни. Они који нису затворени и даље су претрпани и непродуктивни, али док су некад приказивали лажну зараду сада доприносе појави лажних података о успелости, јер радници који се воде на списковима али не раде у стварности већ низ година и даље се воде као радна снага. Ова предузећа приказују радикално умањене производне резултате, што усложњава сценарио економске неизвјесности. Ово даље појачава тенденција код многих предузећа да сакривају зараду ради умањења пореских обавеза.

Званична статистика је потпуно неспособна да одрази разне нијансе сиве економије. Стварност је таква да је зарада, агрегатно и појединачно гледајући, вјероватно већа него што се приказује, као и потрошачки обрасци.

Крајњи резултат је да је ургентност корпоративног реструктурирања потцјењена, као и скромна али реална побољшања животног стандарда.

Процес социјалне поларизације који се показао у другим економијама у транзицији постао је екстремнији у БиХ као резултат рата и хаоса који иде под руку с њим. Нова и просперитетна пословна класа, у смислу јавне перцепције, компромитирана је присуством црног тржишта и друге врсте криминала, док је јаз између оних у елегантним одијелима који возе мерцедес и већине становништва постао тако дубок да се та већина с правом може питати коме то у ствари транзиција одговара.

The Economist, 25.август 2005

Недавно објављена анализа ЕБРД-а истражује везу између економске транзиције и среће¹. Резултат је да се, свеукупно гледајући, људи у земљама у транзицији осјећају незадовољним реформским процесом чак и након много више од једне деценије након проведене транзиције, Међутим, она такођер показује да земље које су начиниле највеће помаке у транзицији имају “најсрећније” грађане.

Према томе, грађани заиста препознају користи од реформе када те користи постану реалне.

БиХ се налази у средини спектра између транзиције и среће. Реформе које су до сада успјешно проведене (нпр. аранжмани валутног одбора и приватизација банака) довеле су до препознатљивог повећања у нивоу “среће”.

А ово је добра вијест.

Још изазовнији су резултати другог истраживања ЕБРД-а², у којем аутори, примјећујући “јаку позитивну везу између

¹ Sanfey, P. & Teksoz, U. “Does transition make you happy?”, *EBRD Working Paper No. 91*, April 2005
 “Да ли вас транзиција чини срећним”/радни документи ЕБРД-а, бр. 91, април 2005.

² Falcetti, E.; Lysenko, T. & Sanfey, P. “Reforms and growth in transition: re-examining the evidence”, *EBRD Working Paper No. 90*, March 2005
 “Реформе и раст у транзицији: преиспитивање доказа”, радни папир ЕБРД-а, бр. 90, март 2005.

помака у транзицији у једној години и раста у наредним годинама” закључују да је за више раста потребно провести даље реформе.

“Реформа” је ту и она ће остати.

Користити замор у реформама као исприку да се оне заустави не долази у обзир. Дакле, замор реформи се мора рјешавати константним увезивањем напора са опипљивим резултатима. Мора се бити у у стању људима показати да се ситуација – па макар и мало по мало – ипак побољшава.

А то се мора урадити у окружењу у коме постоје економска превирања која проузрокују прерасподјеле средстава унутар и између економских сектора, што је дио процеса транзиције.

Ово практично у случају БиХ значи да радници морају, на примјер, схватити да ће садашња економија проузроковати више радних мјеста на одређено вријеме, а мање “трајних” радних мјеста него што је то био случај раније.

Грађани – а и њихови политички лидери – такођер морају увидјети да ће реформе проведено малодушно вјероватно нанијети више штете него користи.

ЕБРД у свом истраживању о реформама и расту примјећује да тежи кораци долазе у средњим фазама реформског процеса (када, услут буди речено, и нивои среће опадају), а БиХ је отприлике у тој фази сада. Према томе, од круцијалног је значаја за будућност БиХ да се тренутни замор реформи не претвори у дугорочнију болест која може да угрози помаке који су до сада начињени. Како се закључује у једном чланку у магазину The Economist: “... имајући у виду корелацију између среће и малог бизниса, уклањање бирократских препрека, смањење пореза и корупције који га гуше онда има смисла. На срећу, то је оно што скоро свака пост-комунистичка земља покушава да уради.

Нажалост, тамо гдје је то најпотребније, те активности се проводе најспорије.”³

РЕГИЈОНАЛНИ РАЗВОЈ

Сјеверозапад

У мјесецу августу, Акредитована регионална развојна агенција Сјеверозападне БиХ (ARDA NW), у сарадњи са Лондонском школом економије (London School of Economics), презентovala је Преглед пословног окружења сјеверозападног економског региона. Циљ овог прегледа је био да се идентификују кључни сектори у овом региону који се могу додатно развити и произвести нова радна мјеста, уз помоћ донатора.

Узевши у обзир веома разнолик развојни потенцијал овог региона, узета су у разматрање предузећа из следећих шест сектора: дрвно-прерађивачког, туристичког, текстилног, информатичко комуникацијских технологија, пољопривредног и прехрамбено-прерађивачког, и грађевинског.

Од предузећа која су интервјуисана, 24 процента су изјавила да је политичка и макро-економска нестабилност њихов главни проблем. Приближно 17 процената предузећа је констатовало да непостојање приступа капиталу, непостојање одговарајуће инфраструктуре и непостојање иновација представљају главне препреке за развој. Даљњих 16 процената интервјуисаних предузећа сматрају да је корупција главни проблем, док је исти проценат изјавио да је конкуренција њихова главна бојазан. Само 12 процената испитаника гледају на бирократију као на главну препреку упјешности њиховог пословања. За 10 процената, порези представљају главни проблем, док су преостали испитаници (5 процената) навели друге проблеме као главне препреке пословању.

Занимљиво је да више од половине предузећа обухваћених овим прегледом очекује најмање умјерен раст пословања, 19 процената сматра да ће њихово предузеће остати стабилно, а 17 процената очекује да ће се суочити са огромним проблемима у наредних пет година.

Преглед открива ниво сарадње међу предузећима унутар одговарајућих сектора. Укупно 28 процената предузећа сматрају да постоји одређен степен конкуренције у њиховом сектору, док за 27 процената предузећа постоји равнотежа између конкуренције и сарадње. За 3 процента предузећа сарадња унутар њиховог сектора је веома добра, док 15 процената потврђују само скроман степен сарадње међу предузећима.

Након окончања прикупљања података и анализе, сектори који су препоручени за даљњу помоћ су, прво, сектор агробизниса и друго, грађевински сектор. Текстилни сектор је трећи могући кандидат за подршку у сјеверозападној БиХ, али би се требао додатно процијенити узевши у обзир потенцијалне ризике који су укључени.

Сјевероисток

Задње тромесечје је карактеристично по неким пажње вриједним случајевима пословног ширења у сектору малих и средњих предузећа:

У вези са приватизацијом 67 посто државног власништва у Фабрици аутомобилских акумулатора Тесла у Брчком је приватизовано. Купац се обавезао да ће у наредне три године уложити 7,3 милиона КМ те обезбиједити посао за 152 запосленика. Нови власник је навео да ће у фабрику бити инсталисана технолошки најновија производна опрема. Ранији покушаји тендера су пропали због неодговарајућих планова заштите околиша посебно у вези са постројењима за топљење олова у погонима Тесле. Нови власник је пружио гаранције да сада нема разлога за забринутост заједнице.

³ “Change and decay”, *The Economist*, 25th August 2005 / “Промјена и пропадање”, *The Economist*, 25. август 2005.

Предузеће за прераду прехранбених производа Вегафруит је потписало уговор са Подравком – једним од водећих предузећа у преради хране у региону. Уговор чија се вриједност процјењује на 300.000 еура регулише лиценцирану производњу Подравкиних производа у Вегафруиту Мала Бријесница. Овај уговор није ограничен на лиценцирану производњу; Подравка се такође обавезала да ће дистрибуисати производе Вегафруита. Према изјавама директора Подравке за БиХ два предузећа већ преговарају о детаљима који се тичу увођења производног програма органске хране. Вриједност овог програма би се такође кретала око 300.000 еура. Аранжман са Подравком неће утицати на властиту производњу Вегафруита.

У августу 2005. године, Вегафруит је увео нову производну линију којом се производни капацитети предузећа повећавају за додатних 20 посто. То је омогућило Вегафруиту да током бербе (берби) преради целокупне дневне пошилике воћа и поврћа свих 7.000 пољопривредних произвођача са којима има уговор/кооперацију. Вегафруитов годишњи план производње износи 30.000 тона производа са укупном тржишном вриједношћу од 50 милиона еура.

Са доласком новог већинског власника предузеће за производњу детерџената Дита је отпочело са имплементацијом нове пословне стратегије. Дитин циљ је да поврати водећу позицију на домаћем тржишту као снабдјевач детерџентима. Дитини производи су широко присутни у Чешкој Републици, Албанији, Словенији, Хрватској и Косову. Нова стратегија предузећа предвиђа увођење Дитиних производа у Србији и Црној Гори, Аустрији и Русији. Имајући то на уму нова управа је одлучила да уложи 1,7 милиона КМ у модернизацију процеса производње. У прошлости су Дитини пословни резултати и квалитет производа били испод очекивања. Међутим, након довођења нове управе централно мјесто је дато набавци најбољих састојака, модернизацији лабораторијских постројења и увођењу нових изгледа паковања, између осталог. Циљ је да се

поврати квалитет и повјерење јавности у 140 различитих производних линија Дите.

Пламинго д.д. је привредно друштво из Грачанице специјализовано за производњу и галванизацију водоводних инсталација које ће ускоро завршити рад на постројењу за пречишћавање воде у Војводини (Србија и Црна Гора). Укупни инжењеријски дизајн постројења је направио и поставио Пламинго. Укупна вриједност уговора је 500.000 еура. Привредно друштво Пламинго је почело са извозом водоводних инсталација и галванизованих елемената, а затим је то проширило на трансфер инжењеријских рјешења. Прошле године је Пламинго пријавио продају у инострану валуту у износу од 1,5 милиона еура, а пројекција је да ће овај износ нарасти на 2 милиона еура ове године. Пламинго је такође отпочео извоз својих производа у Француску и ангажован је на снабдјевању аутомобилским дијеловима "Хелла".

Мљекара Инмер је увела нову линију Тетрапак паковања млијека. Капацитет нове линије паковања је 6.000 литара млијека по сату, а укупан износ уложен у проширење капацитета је 1,2 милион КМ. Инмер се током година стално проширивао и данас сарађује са 1.600 произвођача млијека; неких од ових произвођача појединачно производе до 600 литара млијека дневно.

Воћни расадник д.д. из Сребреника је добио ИСО 9001/2000 сертификат за стандард за производњу континенталних садница воћки. То отвара могућности за приступ тржишту сусједних земаља и чланица Европске уније. Расадник тренутно производи 450.000 садница годишње што га чини највећим бх. произвођачем садница и трећим највећим на територији бивше Југославије. Приступ новим тржиштима, посебно западноевропском тржишту, ће скоро сигурно довести до тога да Воћни расадник запосли више особа.

Фабрика за производњу јестивог уља Бимал Брчко се жали да је њен производни капацитет сада већи од залиха који достављају домаћи пољопривредни

произвођачи уљног сјемена. Укупно обрадиво земљиште погодно за узгој уљног сјемена се не искориштава у потпуности. Тренутно се користи само 4.000 од доступних 12.000 хектара. У овом тренутку локални узгајивачи узгајају 20.000 тона уљног сјемена за фабрику док се преосталих 80.000 тона уљног сјемена за прераду увози! Бимал извози 60 посто својих производа, а годишњи извозни промет друштва је 40 милиона КМ. До сада је 25 милиона КМ уложено у ову фабрику од момента приватизације, а додатних 5 милиона КМ ће се уложити ове године у реконструкцију резервоара за јестиво уље који ће, када буде обновљен, омогућити да се производња повећа трипута.

Југоисток

Овог лjeta, Мостар је био домаћин 10.-те годишње лjetне скупштине Конференције европских регија "Прелажење преко Моста – Добродошли у Европу". Више од 150 представника из 30 земаља и 250 регија, као и представници 12 међурегионалних организација разговарали су о регионалном приступу стварању самоодрживе економије и заједничким напорима на очувању културолошких различитости у Европи.

У сарадњи са пројектом ЕУРЕД, регионалне конференције на тему подизања свијести о регионалном економском развоју одржане су у свих пет економских регија у БиХ. Конференција Регионалне развојне агенције Херцеговине, одржана 19. септембра у Мостару, представљала је прилику за разговор о провођењу стратегије за економски развој Херцеговине, као и за преглед већ завршених, текућих и потенцијалних будућих пројеката.

ЕУРЕД је досад инвестирао око 450.000 € у регији Херцеговине кроз финансирање различитих пројеката који су углавном били усмјерени ка развоју сектора малих и средњих предузећа, пољопривреде и туризма. Активности Регионалне развојне агенције Херцеговине у наредном периоду биће усмјерене ка успостави регионалних центара, укључујући информативни центар, центар за

развој туризма (у сарадњи са УСАИД-ом), центар за развој пољопривреде (у сарадњи са Амбасадом Шпаније у БиХ), те регионални центар за развој малих и средњих предузећа (у сарадњи са градом Мостаром и Федералним министарством развоја, подузетништва и обрта).

Позитивне пословне вијести:

Потписан је трогодишњи уговор о производњи ваљака за аутомобилску индустрију у вриједности од 15 милиона € између предузећа Ваљчићи из Коњица и Сцхаеффлер групације и фирме Фаг из Њемачке. Потписивањем овог уговора наставља се успјешна сарадња између ових предузећа која траје већ неколико година. Потписивањем уговора отвара се додатних 30 радних мјеста у Ваљчићима, поред већ постојећих 80 радних мјеста. Цјелокупна производња овог предузећа намијењена је извозу. Уопште, овај уговор представља корак напријед за металну индустрију општине Коњиц.

Дана 26. јула, Алуминијум из Мостара и ФЕАЛ из Широког Бријега поставили су камен темељац нове заједничке творнице за прераду алуминија у Мостару. Нова творница (90 процената у власништву Феала д.о.о. Широки Бријег и 10 процената у власништву Алуминијума д.о.о.) ће производити висококвалитетне пресоване профиле и елементе по најновијој технологији. Радови на изградњи ове творнице требали би бити завршени до средине 2006. године. Очекује се да ће нова творница, чија се вриједност процијењује на 32 милиона КМ, запослити око 100 радника.

Дана 21. јула, Агенција за приватизацију Херцеговачко-неретванског кантона (ХНК) потписала је уговор о продаји 67 процената државног капитала у МИ СОКО предузећу за производњу опреме из Мостара. Словеначки инвеститор је пристао да плати 292.000 КМ за понуђене државне дионице у предузећу, и да инвестира додатних 2,8 милиона КМ у модернизацију погона предузећа, те да испуни тачно одређене услове. Поред

задржавања постојећих 65 радника, купац се обавезао да ће у наредном периоду од три године упослити додатних 25 радника.

Требињски центар за развој Херцеговине, општинска агенција за развој малих и средњих предузећа, и невладина организација Лига за заштиту приватне имовине и људских права, тренутно раде на успостави пословног инкубатора за младе/будуће подузетнике у источном дијелу Републике Српске у оквиру УСАИД-овог и СИДА-иног Пројекта управне одговорности (ГАП) У оквиру овог програма, у вриједности од 37.500 \$, биће обезбијеђена обука за 20 учесника о томе на који начин користити модерне технологије и знање у управљању предузећима, а такође се пружају савјети и охрабрење младим људима на тему како започети свој властити бизнис. Општина Требиње ће обезбиједити и адаптирати простор за потребе инкубатора.

Херцег Мед, друштво ограничене одговорности из Требиња које се бави прерадом, паковањем, промовисањем и продајом меда под брендом Херцег Мед, успјешно је завршило преговоре са Гетко међународном корпорацијом из Катара за извоз првих пет тона меда из редовне производње на тржиште Блиског истока. Вриједност ове прве пошиљке ће бити око 30.000 \$. Производи намијењени извозу се пакују у облику ручно рађеног поклон-пакета у којем се налази читав спектар производа од меда овог предузећа. Преговори са још једним потенцијалним партнером из Катара су још увијек у току. Поред повећања извоза, планови овог предузећа у наредном периоду такође обухватају изградњу модерне фабрике за прераду и паковање меда, као и складиште у складу са ИСО и ХАЦЦАП стандардима, што ће довести до значајног пораста у броју коопераната (процјењује се да у Источној Херцеговини има око 1.000 појединачних пчелара), и до иницијативе за производњу стаклених посуда и картонских кутија (у сарадњи са осталим подузетницима у развоју).

Иако се не зна тачан број туриста који су посјетили регију Херцеговине овог љета – због неадекватног постојећег система за прикупљање статистичких података који је тренутно на снази у БиХ – чини се да је туристичка сезона била веома успјешна. Најпосјећеније дестинације овог љета биле су: Мостар, Међугорје, Благај и Неум. Према неким процјенама, 50-ак аутобуса са туристима дневно је улазило у Босну и Херцеговину у шпици сезоне, и већина њих су посјећивали Мостар, који је након обнове Старог моста и номинације на УНЕСЦО-ву листу свјетског наслеђа дефинитивно потврдио свој статус једне од најатрактивнијих туристичких дестинација у Европи. Претпоставља се да је више од 500.000 туриста посјетило Мостар у посљедњих осам мјесеци. Међутим, већина ових посјета је била у форми једнодневних излета. Иако ово доноси значајан приход, јасно је да је потенцијал за развој туризма још увијек недовољно искориштен. Морају се уложити напори на довођењу већег броја туриста, на продужењу њиховог боравка у регији, и коначно на продужењу туристичке сезоне током цијеле године.

ФИСКАЛНИ СЕКТОР

Фискална одрживост – Закон о платама

Остварен је задовољавајући напредак у изради државног Закона о платама. Исти ће захтијевати да плате у органима власти буду у складу са средствима. Овај закон ће испунити захтјеве Парламента, те ММФ-а. Док је Парламент већ протекле године апеловао на Савјет министара да припреми такав закон, ММФ је смањење средстава која се издвајају за плате у износу од 10 процената поставио као предуслов за сљедећи «stand-by» аранжман ММФ-а.

Парламент БиХ је поновно затражио од Савјета министара да презентује Закон о платама када је 30. августа у Представничком дому усвојио прву измену и допуну на Устав

БиХ. Ова прва уставна измјена је била потребна како би се омогућило усклађивање плата постојећих државних службеника и запосленика. Дом народа тек треба да усвоји ову измјену у другом читању.

Овим нацртом се предлаже укидање одређених накнада (као што су накнаде за топли оброк и годишњи одмор), уводи се фонд за новчане награде за изванредне резултате, те ограничава свеукупни фонд за бонусе (полиција, одбрана, обавјештајни сектор, итд.) док се руководиоцима оставља дискреционо право да бонусе додијеле појединачним позицијама.

Након што се прикупе реакције и коментари свих актера, коначни нацрт ће се у сљедећих неколико седмица презентирати Савјету министара. Предвиђено је да ће овај закон ступити на снагу 2006.год.

Порез на додату вриједност (ПДВ)

Пажњи многих није могла промаћи чињеница да ће се увођење ПДВ-а десити за мање од три мјесеца. Завршне фазе припреме су у току за отпочињање примјене ПДВ-а од 1. јануара 2006.год.

До краја мјесеца септембра:

- Приближно 16.000 предузећа се пријавило Управи за индиректно опорезивање (ИТА) за регистрацију ПДВ-а. Очекује се да се укупно региструје око 20.000 предузећа иако се коначан број може показати мало већим од почетно очекиваног броја
- Управа за индиректно опорезивање и остала тијела (као што је ревизорска кућа Revicon) организују бројне семинаре за предузећа широм цијеле земље
- Цјелокупни процес реформе Управе за индиректно опорезивање је до сада резултирао повећањем прикупљених јавних прихода на јединствени рачун,

те обезбиједио спајање три царинске управе у једну и премјештање особља из ентитетских пореских управа у Управу за индиректно опорезивање за увођење и примјену ПДВ-а

ПОЉОПРИВРЕДА

Влада Републике Српске је одбила препоруку Европске уније о успостављању оквирне институције на државном нивоу за пољопривредни сектор (Министарство пољопривреде и руралног развоја БиХ).

Упркос упозорењима Европске комисије и ОХР-а да би једнострано приступ могао имати негативне посљедице, Влада Републике Српске је у септембру 2005. године усвојила нацрт Закона о пољопривреди Републике Српске. Почетком исте године Влада Федерације је одустала од покушаја да усвоји сличан закон, и прихватила чињеницу да пољопривредна политика може бити успјешна једино уколико се дефинише и спроводи на државном нивоу.

Проблем није у квалитету ових нацрта закона него у непостојању сарадње између органа власти на државном и ентитетском нивоу. У протеклих неколико мјесеци је било неколико покушаја да се започне спровођење препорука проистеклих из функционалне ревизије пољопривредног сектора коју је организовала Европска комисија. Међутим, ова настојања су се показала неуспјешним због неспремности Републике Српске да сарађује. То мора имати озбиљне посљедице по даље одвијање процеса усклађивања са стандардима Европске комисије, као и по укупну ситуацију у овом сектору.

Непостојање одговарајућег законског и регулативног окружења ће додатно повећати пољопривредни трговински дефицит. Према званичним подацима највећи трговински дефицит је у сектору производње хране и пића. У будућности овај дефицит може бити још и већи, уколико пољопривредна реформа

не буде озбиљно схваћена од стране свих фактора који су њен саставни дио.

Ветеринарство - Извоз рибе

Представници канцеларије за прехранбене производе и ветеринарство Европске уније (ФВО) су у августу 2005. године провели инспекцију у Канцеларији за ветеринарство БиХ. Након 2000. године ово је прва посјета представника ФВО Босни и Херцеговини. Ова посјета имала је за циљ да процијени ветеринарски систем БиХ и да размотри стање у пољопривредном сектору БиХ, имајући на уму будући извоз бх. производа на тржиште ЕУ.

Прелиминарни и незванични резултати ове инспекције су позитивни, и може се очекивати да ће неколико рибогојилишта добити право на извоз слатководне рибе на тржиште Европске уније.

Потребно је напоменути да су представници ветеринарских органа власти БиХ током посјете били врло професионални.

Критична ситуација у вези са здрављем животиња у БиХ

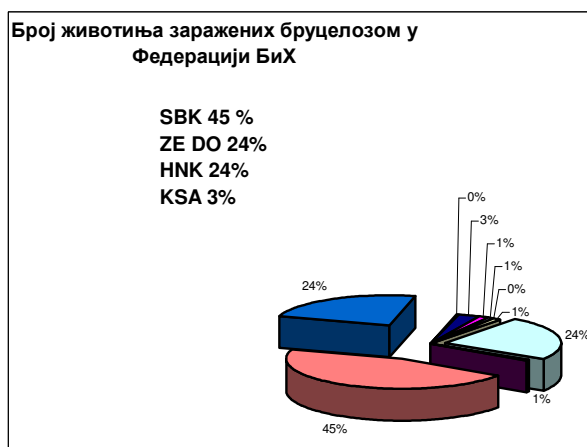
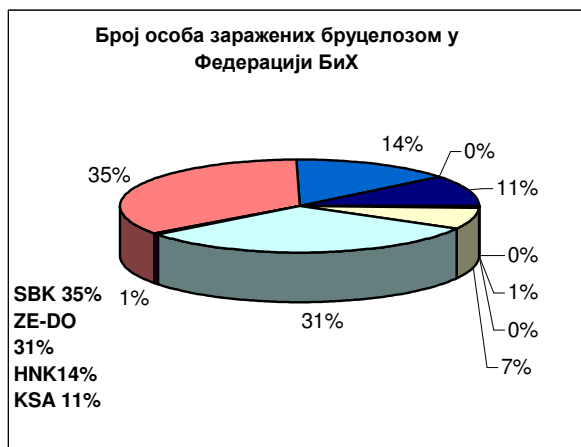
У периоду између 2004. па до јуна 2005. године у Федерацији БиХ је регистровано неколико особа код којих је дијагнозирана бруцелоза. У Средњобосанском, Зеничкодобојском, Херцеговачконеретванском и Сарајевском кантону забиљежен је највећи број особа обољелих од бруцелозе.

На састанку с премијерима кантона у септембру 2005. године, први замјеник високог представника Лери Бутлер је затражио од премијера да подузму активности које ће координисати са органима власти Федерације и БиХ, како би се спријечила епидемија бруцелозе и позвао на побољшање сарадње између ветеринарских инспекција на ентитетском и државном нивоу.

Остали детаљи дати су у дијаграму
СБК - Средњобосански кантон
ЗЕ-ДО –Зеничкодобојски кантон

ХНК – Херцеговачконеретвански кантон
КСА – Кантон Сарајево

Временски период : 2004. година - јуни 2005. године

Агенција за контролу хране и здравствена заштита биља

Савјет министара је у септембру 2005. године коначно именовано директора и чланове Управног одбора Агенције за контролу хране БиХ. Савјет министра још увијек није именовано директора и савјетника директора Агенције за здравствену заштиту биља БиХ.

СТАТИСТИКА

БХ Статистика?

Већ учестала пракса кашњења у погледу потпуне имплементације Закона о статистици настављена је и у трећем кварталу. Умјесто обједињавања операција прикупљања података статистичких завода у цијелој земљи, уз ентитетске заводе који би били надлежни само за поједина специфична ентитетска питања, као што је предвиђено законом из 2002. године, Влада РС је изразила своје противљење свим предложеним мјерама у том погледу. Припремљен је споразум којим би се унаприједио рад јединствене професионалне статистичке структуре у Босни и Херцеговини, али РС није дала формално одобрење за тај споразум.

Упркос овим политичким препрекама, извјесни напредак у оперативном смислу постигнут је у вези са имплементацијом Акционог плана БиХ приоритетних активности у пољу статистике за 2005. годину. Статистички систем Босне и Херцеговине покренуо је активности припремне фазе за израду Прегледа радне снаге у БиХ. То значи да ће по први пут од 1991. године Босна и Херцеговина бити у могућности да прибави информације о тржишту радне снаге и другим релевантним питањима, у складу са стандардима Међународне организације рада/Уреда за статистику ЕУ (Еуростат). Пилот пројекат Прегледа радне снаге у БиХ требао би се реализовати од 3. до 12. октобра, на узорку од 2,000 до 2,400 насумично изабраних бх. домаћинстава. Пилот преглед ће произвести прве информације о појединим карактеристикама тржишта радне снаге које нису иначе доступне из других статистичких извора. Други дио Прегледа би требао бити обављен у априлу 2006. године, и том приликом биће обављени разговори са 11,000 до 12,000 бх. домаћинстава. Оба прегледа финансираће се кроз Развојни програм Уједињених нација – УНДП, а коштаће око 600,000 америчких долара.

Главни статистички циљ Прегледа радне снаге је да се становништво у радно способној доби (15 година и старије) подијели у три узајамно искључиве групе – запослена, незапослена, и неактивна лица, те да се прикупе детаљне описне информације о свакој од ових категорија. Учесници прегледа биће категоризовани према информацијама добијеним кроз упитник, које се односе на активности које обављају током дате недеље.

Треба споменути да су активности за ЦАРДС twinning пројекат у току и у реализацију би се могло кренути почетком 2006. године. Генерални циљ овог пројекта је помоћи релевантним органима власти у формулисању и имплементацији макроекономске и фискалне политике, пружањем благовремених, поузданих и усаглашених статистичких података за земљу у цјелости. Овај пројекат ће садржати неколико различитих статистичких компоненти, укључујући државне рачуне, пословну статистику, пољопривредну статистику и вањскотрговинску статистику. Преостаје да видимо да ли ће овај пројекат, вриједан око 1.5 милиона КМ, бити покренут, узимајући у обзир сталне политичке опструкције.

КОМУНАЛНИ СЕКТОР

Електро-енергетски сектор

У трећем кварталу, остварен је даљи напредак у формирању Независног оператера система (ISO). Након именовања Одбора и Управе, те заврштека потребне документације, ISO је законски регистрован у овлашћеном Министарству правде БиХ. Активности које се тичу техничких побољшања и развоја који су потребни како би ИСО у потпуности испунио своје одговорности су у току.

Успостављање Компаније за пренос електричне енергије (Transco) је такође у току

али се одвија споријим темпом. Поступак именованга генералног директора није окончан, а у току је припрема Статута и других интерних докумената.

У августу 2005.год., главни ревизор РС је објавио ревизију Електропривреде РС. Овај извјештај открива крајње непрописно управљање и корумпиране праксе, од којих су многе већ биле установљене у извјештају из 2003.год. који је израдио специјални ревизор OEBS-а. Упркос неким побољшањима, извјештај је открио веома озбиљну ситуацију у ЕПРС. Главни ревизор је процијенио да вриједност потенцијалног прихода који је протраћила ЕПРС кроз непрописно управљање предузећем и корупцију износи више од 226 милиона КМ за 2003. и 2004. год. узете заједно. Главни ревизор је такође открио низ инвестиција које је направила ЕПРС а које немају везе са њеним пословањем те их је немогуће оправдати, на примјер, недовршени фудбалски стадион у Угљевику, који је већ «прогутао» 6 милиона КМ средстава ЕПРС.

ЕКОНОМСКА ТРАНЗИЦИЈА

Приватизација

Активности на приватизацији у Федерацији БиХ

Охрабрује информација да ће тендери за Агрокомерц из Велике Кладуше и Енегроинвест највјероватније бити објављени до краја ове године, док су тендери за неколико других стратешких државних предузећа, као што су Криваја Завидовићи и КТК Високо, већ у току. Тендер за највећег бх. извозника - Алуминиј Мостар, ће вјероватно бити покренут када Параламент Федерације БиХ изврши званичну ревизију свих правних питања везаних за власништво предузећа.

Истовремено још увијек постоји значајан број државних предузећа у којима преовладавају лоши радни и тржишни услови и која врло

вјероватно неће привући улагаче. Ова предузећа би требала ићи у стечајни поступак.

Неколико мјесеци по завршетку тендера још увијек није донесена одлука о понудама за Енергопетрол и чини се да Влада Федерације БиХ не може покренути овај процес. Енергопетрол оптерећује и дуг од неколико десетина милиона КМ, укључујући и банковни зајам у износу од 20 милиона КМ. Финансијске обавезе овог предузећа се свакодневно повећавају. Нажалост, чини се да Влада Федерације БиХ није у могућности да пружи адекватне смјернице и обезбједи ефикасно руковођење овим предузећем, те да неће бити могуће пронаћи рјешење. Влада Федерације БиХ би врло брзо требала донијети одлуку о овом питању, прије него што Енергопетрол дође у ситуацију из које више неће бити повратка.

Активности на кантоналном нивоу

Кантоналне агенције за приватизацију се боре с цијелим низом изазова, укључујући и недостатак финансијских средстава и других ресурса, проблем неадекватно обученог особља, све већи број судских предмета које су покренули како саме агенције тако и купци, те с проблемом праћења процеса поштивања обавеза произашлих из уговора, што такође захтијева одређене ресурсе. Кантоналне агенције би требале размотрити могућности удруживања ресурса како би побољшале квалитет рада и (вјероватно) смањиле буџете. Ово би се могло постићи путем формирања специјализираних консултативних група које би се бавиле припремом преосталих тендера или неријешеним судским предметима или би се фокусирале на различите аспекте реализације уговора.

Уколико би ове консолидоване групе преузеле све задатке из области кантоналне приватизације било би могуће обезбједити значајне уштеде. Чини се да су постојећи ресурси недовољни, посебно у области поштивања и праћења реализације уговора што доводи до недоследне примјене стандарда.

Активности у Републици Српској

Активности представника јавног капитала у предузећима РС Поште и у Фабрици духана Бања Лука, господина Миодрага Деретића, министра социјалне политике и борачко-инвалидске заштите Републике Српске, доминирала су над развојем ситуације у Републици Српској. Иако он није надлежан министар, покренуо је смјену руководећих структура у оба ова предузећа као и процес именовања привремених Одбора. Ове активности указале су на неколико недостатака и нејасноћа у постојећој пракси везаној за надзор над јавним предузећима. Надати се да ће најновији извјештај главног ревизора Републике Српске, посебно у случају предузећа Српске шуме и Електропривреде РС, за резултат имати подизање оптужница и скренути пажњу јавности, политичара и менаџера на основне стандарде управљања предузећима (corporate governance).

Пословно окружење

Трећи квартал године карактерише спори темпо реформе чији је циљ побољшање пословног окружења. Ово се односи не само на напредак у спроведби закона који су усвојени крајем 2004. године, односно почетком ове године, него такође и на спремност органа власти БиХ да отпочну, наставе односно финализују разговоре о новим реформама које би могле бити од користи за пословање у Босни и Херцеговини.

Када је ријеч о спроведби, посебно забрињавајућа ситуација је у вези са новим законима о регистрацији предузећа. Као што је већ речено, нови закони, који имају за циљ да олакшају и убрзају регистрацију предузећа, су усвојени и ступили су на снагу на свим нивоима у БиХ. Поред тога што обезбјеђују идентичне процедуре за регистрацију предузећа, обрасце за пријаве и потврде на цијелом подручју земље за сва предузећа без обзира на њиховог оснивача, ови закони значајно смањују вријеме неопходно за регистрацију предузећа. Закони такође предвиђају јединствен регистар

предузећа/систем за регистрацију предузећа, као и проток информација о регистрованим предузећима између разних органа власти.

Међутим, прекомјерно кашњење у изради и инсталирању софтвера за регистрацију предузећа је успорио почетак примјене нових закона. Недавни План активности, који је припремио ДФИД и његов уговорач Банноцк, указује да ће фаза имплементације, укључујући обуку судског особља и инсталирање хардвера, бити завршена крајем марта 2006. године, и да ће примјена нових закона о регистрацији предузећа бити могућа од априла мјесеца.

Чини се да имплементација нових закона о рачуноводству и ревизији напредује на задовољавајући начин. Новоформирана Државна комисија за рачуноводство и ревизију сада чини напредак спровођењем активности које спадају под њену одговорност.

Такође се мора постићи напредак у имплементацији у области јавне набавке. Мада је усвојен прије годину дана, Закон о јавној набавци БиХ није још увијек имплементиран у цјелости. Главни проблеми су евидентни у успостављању Агенције за јавну набавку и тијела за контролу набавке, с обзиром да су оба тијела требала бити успостављена и у функцији у року од три мјесеца након ступања закона на снагу, тј. до фебруара ове године.

Недавно именовање директора и Управног одбора Агенције за јавне набавке и номиновање чланова тијела за контролу набавке сугерира да је Савјет министара БиХ схватио значај овог питања и да је спреман да убрза овај процес.

Док ови примјери указују на пропусте у фази имплементације, постоје и друга питања која још увијек чекају да буду адекватно регулисана законом. Ова питања обухватају облигационе односе, лијекове и медицинска средства као и заштиту потрошача.

Нови закон о облигационим односима, чији је циљ модернизација пословног окружења у БиХ и охрабривање улагања и отварања нових радних мјеста, тренутно се налази на јавној расправи. Први округли сто о Нацрту закона о облигационим односима, који је припремљен у сарадњи са ГТЗ, одржан је 21. септембра у Добоју, а након њега ће бити организовани округли столови у Бања Луци, Сарајеву, Мостару и Брчком. Организатор ових округлих столова је Министарство правде БиХ.

Питање лијекова и медицинских средстава разматра радна група која је састављена од релевантних бх. органа власти и представника међународне заједнице. Циљ радне групе је да формулише приједлог који би утврдио једнаке услове за производњу и инспекцију, трговину и надзор над лијековима и медицинским средствима на тржишту БиХ, при чему се такође успоставља Агенција за лијекове БиХ. Ако буде адекватно формулисан, приједлог би гарантовао успостављање јединственог регулаторног оквира за лијекове и медицинска средства у БиХ а тиме и већу заштиту јавности.

На крају, охрабрујућа је чињеница да је нови Закон о заштити потрошача недавно усвојио Савјет министара БиХ и да тренутно чека парламентарну дебату. Значајна новина коју предвиђа Нацрт закона тиче се успостављања Канцеларије Омбудсмана за потрошаче, чија би улога била промовисање ефикасне имплементације политике за заштиту потрошача, а тиме и пружање побољшаних услуга потрошачима и трговцима на цијелом подручју земље.

Остаје да се види да ли ће и када Босна и Херцеговина и њени грађани бити у стању да уживају у предностима већ усвојених или предложених закона. Одговорност за завршетак ових реформи лежи на органима власти Босне и Херцеговине.

НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БиХ

Економски показатељи у БиХ за период јануар- август 2005

Извори: ЦББХ, ФБиХ и РС заводи за статистику, Економско одјељење ОХР-а

Индикатор	БиХ (ЦББХ процјена)
ГДП номинални 2003 (Миллион КМ) ГДП номинални 2004 (Миллион КМ) Номинални пораст 2003-2004	12,170 12,980 + 6.24%
Индекс потрошачких цијена 08/05 у поређењу са \varnothing 2004 08/05 у поређењу са 12/04 08/05 у поређењу са 08/04	0.5% (уеп енд 2004)
Број регистрованих незапослених* 08/05	ФБиХ 344.025 РС 155050
Увоз 01/05 - 08/05 (Миллион КМ) Извоз 01/04 - 08/05 (Миллион КМ) Дефицит	8,634,596 2,939,605 (-5,424,911)

*Извор: РС завод за запошљавање

Симбол: \varnothing – просјек

